

มหัศจรรย์ผ้าทออ่างศิลา: จากเส้นด้ายสู่มรดกแห่งแผ่นดิน

เรื่องราวการเดินทางกว่าศตวรรษของผ้าทอบ้านปึกที่กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

เส้นทางประวัติศาสตร์กว่า 100 ปี

รัชกาลที่ 3

จุดเริ่มต้นแห่งภูมิปัญญา (เชื่อว่าได้รับการถ่ายทอดจากมิชชันนารีอเมริกัน) สดริอ่างศิลาเข้าไปเป็นครูสอนทอผ้าในพระราชวัง

รัชกาลที่ 5

ยุคทองแห่งหัตถศิลป์ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าเสด็จประทับและทรงส่งเสริบอาชีพรทอผ้าให้ชาวบ้าน

ยุคขยายตัว

ชุมชนบ้านปึกกลายเป็นแหล่งผลิตหลัก ชาวอ่างศิลาจัดหาวัตถุดิบ ชาวบ้านปึกเป็นผู้ทอสร้างรายได้มหาศาลให้ชุมชน

เมื่อเครื่องจักรกลืนกินภูมิปัญญา

ทอด้วยมือ (วิถีเดิม)

ต้นทุนเวลาสูง, ต้องใช้
ความประณีตและแรงงานมาก

ทอด้วยเครื่องจักร (ยุคอุตสาหกรรม)

แผนพัฒนาอีสเทิร์นซีบอร์ดดึงแรงงานเข้าโรงงาน,
ผลิตเร็วกว่า, รายได้แน่นอนกว่า

ผ้าทอเครื่องจักรเข้ามาแทนที่
และใช้ชื่อ “ผ้าทออ่างศิลา” สวมรอย
จนผ้าทอมือเกือบสูญหายไปจากชุมชน

ผู้พลิกฟื้นลมหายใจหัตถศิลป์บ้านปึก

คุณยายสาย เสริมศรี หรือ ป้าโอ้

ปราชญ์แห่งผ้าทอรุ่นสุดท้าย

ผู้เก็บรักษาเทคนิคการ 'คั่นลาย' โบราณ
และถ่ายทอดวิชาไปให้สืบทอดในช่วงปี พ.ศ. 2556

กำนันเกษม อินทโชติ

ผู้นำการพัฒนา

ผู้ศึกษาตำราและประยุกต์เครื่องมือทอผ้าโบราณ
ให้ตอบโจทย์ยุคสมัยใหม่ ขยายตลาดเพื่อความยั่งยืน

กำเนิดนามใหม่ "ผ้าทอคุณย่าท่าน"

ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านปึก

พระมหากษัตริย์คุณของ "สมเด็จพระย่า"

ผ้าทอคุณย่าท่าน

การเปลี่ยนชื่อเพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ
และสร้างความภาคภูมิใจสูงสุดให้แก่อัตลักษณ์ของชาวอ่างศิลา

ทำไมผ้าทออ่างศิลาจึงพิเศษกว่าใคร?

ปรับอุณหภูมิได้

เนื้อผ้าละเอียด สวมใส่สบาย
ฤดูร้อนเย็นสบาย ฤดูหนาวอบอุ่น

ทนทานเป็นเลิศ

โครงสร้างการทอที่แน่นหนา
ทำให้มีอายุการใช้งานยาวนาน

ประณีตทุกเส้นด้าย

ใช้เส้นด้ายขนาดเล็กพิเศษถึง 2,440
เส้นในการทอเพื่อให้ได้ผ้า 1 ผืน

รหัสลับแห่งลวดลาย: 2 ตะกอ vs 4 ตะกอ

2-ตะกอ (2-Heddle)

ลายขัตรีธรรมดา เรียบง่ายแต่คลาสสิก

- ตัวอย่าง: ลายตาหมากรุก, ลายราชวัตร, ลายตาตะแครง

4-ตะกอ (4-Heddle)

ลายดอกซับซ้อน ต้องใช้ความชำนาญสูง

- ตัวอย่าง: ลายดอกพิกุล (เต็มดอก/ครึ่งซีก), ลายสนุก

ชำแหละโครงสร้าง “กี่ทอผ้า” (Anatomy of a Loom)

กี่ หรือ ทุก (Main Frame)

โครงไม้สี่เหลี่ยม มั่นคง แข็งแรง
ทนทานนับร้อยปี

ตะกอ (Heddle)

ตัวแยกเส้นด้ายให้เกิดลายขัด
(2 ตะกอ หรือ 4 ตะกอ)

ฟืม (Reed)

หวีไม้ขนาดใหญ่
ใช้กระทบเส้นด้ายให้เนื้อผ้าแน่น

กระสวย (Shuttle)

พาขนบรรจุหลอดด้าย
วิ่งสลับซ้ายขวาเพื่อขัดเส้นด้ายยืน

กว่าจะเป็นผ้า 1 ผืน: การเดินทางของเส้นด้าย

Step 1: กรอและเตรียมด้าย

ใช้ 'กระวัง' กรอด้ายให้หลุด
และใช้ 'จันดอง' หวีด้ายหลัง
ขย่ำข้าวสุก

Step 2: คั่นลาย (Warping)

ดึงด้ายจากรางหลอด
คล้องกับหลักไม้เพื่อกำหนด
ความยาวและลวดลาย

Step 3: ร้อยฟืม (Sleying)

การ 'สับด้าย' จัดทีละเส้น
ต่อเข้ากับตะกอลและร้อยผ่านฟันฟืม

Step 4: ทอ (Weaving)

ขึ้นที่ สอดประสานกระสวยและ
กระทบฟืมให้ด้ายแน่นสนิท

ศิลปะแห่งการประสาน: มือและเท้า

มือ -> กระสวย (Shuttle)

ต้องแม่นยำในการพุ่งกระสวยสลับ
ซ้ายขวาและดึงฟืมเข้าหากัน

เท้า -> ตีนหูก (Treadles)

ต้องเหยียบสลับจังหวะเพื่อยกตะกอ
ขึ้นลงอย่างต่อเนื่อง

การทอผ้าไม่ใช่แค่การใช้เครื่องมือ
แต่คือการผสมผสานจังหวะของร่างกาย ลมหายใจ และสมาธิเข้าด้วยกัน

มรดกที่ยังมีลมหายใจ สู่อนาคตที่ยั่งยืน

การประยุกต์ใช้ร่วมสมัย

ต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ยุคใหม่
เช่น เสื้อผ้าแฟชั่น, กระเป๋าถือ,
ผ้าปูเล่นโยคะ

การสืบทอดข้ามวัย

รวมกลุ่มสมาชิกทุกวัย
ตั้งแต่ผู้สูงอายุถึงเยาวชน
ร่วมกันเรียนรู้และแลกเปลี่ยน

ศูนย์การเรียนรู้บ้านปึก

กลายเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
สร้างรายได้กลับสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน